

תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא דף סא/ב

אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית יציאת מצרים גבי ציצית יציאת מצרים במשקלות אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוח אותם לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא

רש"י שם

קלא אילן צבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר (במדבר טו) תתיל תכלת ותכלת דמי יקרים שצבוע בהם חלזון שאינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה:

תלמוד בבלי, מסכת מנחות דף מב/ב

ת"ר תכלת אין לה בדיקה ואין נקחית אלא מן המומחה תפילין יש להם בדיקה ואין ניקחין אלא מן המומחה ספרים ומוזות יש להן בדיקה וניקחין מכל אדם ותכלת אין לה בדיקה והא רב יצחק בריה דרב יהודה בדיק ליה (סי' בגשם) מייטי מגביא גילא ומיא דשבילתא ומימי רגלים

מג/א

בן ארבעים יום ותרי לה בגווייהו מאורתא ועד לצפרא איפרד חזותיה פסולה לא איפרד חזותיה כשרה ורב אדא קמיה דרבא משמיה דרב עזירא אמר מייטי חמירא ארכסא דשערי ואפיא לה בגווייה אישתנאי למעליותא כשרה לגרעותא פסולה וסימנין שינוי שקר שינוי אמת מאי אין לה בדיקה נמי דקאמר אטעימה מר ממשכי אייתי תכלתא בשני רב אחאי בדקיה בדרב יצחק בריה דרב יהודה ואיפרד חזותיה בדרב אדא ואישתנאי למעליותא סבר למיפסלה אמר להו רב אחאי אלא הא לא תכילתא היא ולא קלא אילן היא אלא שמע מינה שמועתא אהרדי איתמר היכא דבדקנא בדרב יצחק בריה דרב יהודה לא איפרד חזותיה כשרה איפרד חזותיה בדקינן לה בדרב אדא בחמירא ארכסא אישתנאי למעליותא כשרה לגרעותא פסולה שלחו מתם שמועתא אהרדי איתמר רבי מני דייק וזבין כחומרי מתניתא א"ל ההוא סבא הכי עבוד קמאי דקמך ואצלח עיסקייהו

רש"י דף מב/ב

אין לה בדיקה. קס"ר אין אדם יכול לבודקו אם תכלת הוא אם קלא אילן הוא: ואינה נקחת אלא מן המומחה. ההואיל ואין לה בדיקה אין לוקחין אותה אלא מן המומחה שירדע שקלא אילן אסור:

מג/א

בן ארבעים יום. מתנין בן ארבעים ל"א שעברו מ' יום משיצאו מגוף האדם (נתקלקל):

ונפרד חזותא. נתקלקל המראה פסולה דקלא אילן הוא:

חמירא ארכסא. שאור קשה:

וסימנין. איזה שינוי כשר ואיזה שינוי פסול שינוי שקר המשנה דברו לרעה הכל יודעין שרע הוא ושינוי אמת המשנה דברו להוסיף עליו ולקיימו הכל יודעין שטוב הוא:

מאי אין לה בדיקה דקאמר נמי אטעימה. אין אדם יכול לבודק הצמר אם לשם תכלת נצבע אם לטעימה לשם ניסיון ואמר לעיל דטעימה פסולה ל"א אטעימה וה"ק אין בודקין יורה של תכלת בטעימה שלא יפסל כל היורה אלא שקיל בביעתא כדמפרש לעיל:

מ.ד. שם חכם:

ממשכי. שם מקום:

לאו תכלת הוא. דהא איפרד חזותא בדרב יצחק ולא קלא אילן דהא אישתנאי למעליותא כד"א:

שמועתא. רב יצחק ורב אדא אהרדי איתמר כלומר בשתייהן יחד בדקין ולא פליגי אלא היכא דבדקנא כו' והא רב אדא מוספת על רב יצחק ומפרש אותה:

דייק וזבין. מן המומחה:

כחומרי מתניתא. דלעיל דקתני טעימה פסולה הלכך בעי מומחה:

תלמוד בבלי, מסכת מנחות דף מג/ב

תניא היה ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר {שמות כ"ד} ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתיב (שמות כ"ד) כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה רבי מאיר אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא.

תלמוד בבלי, מסכת מנחות דף מד/א

ת"ר חלזון זהו גופו דומה לים וברייטו דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים.

מסכתות קטנות ותוספתא, מסכת ציצית פרק ראשון משנה א

שייר את התכלת ולא שייר את הלבן את הלבן ולא את התכלת מעכב שהתכלת והלבן מעכבין זה את זה רבי אומר אינם מעכבים

מסכתות קטנות ותוספתא, מסכת ציצית פרק ראשון משנה א

צבעה אפילו ארבעה וחמשה פעמים פסולה שאין צובעין תכלת אלא בחלזון לחזון למה הוא דומה בריאתו דומה לדג וגופו דומה לרקיע ואינו עולה אלא (לשבע) [לשבעים] שנים לפיכך דמיו ביוקר

תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין דף יב/א

זוג בא מרקת ותפשו נשר ובידם דברים הנעשה בלזו ומאי ניהו תכלת בזכות הרחמים ובזכותם יצאו בשלום ועמוסי יריכי נחשון בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחן אדומי הלז אבל בעלי אסופות נאספו וקבעו לו נציב אחד בירח שמת בו אהרן הכהן

תוספתא מנחות פ"ט הל' ט"ז

תכלת אין כשרה אלא מן החלזון הביא שלא מן החלזון פסולה שנא' תולעת מן התולעת שבהרים הביאה שלא מן התולעת שבהרים פסולה.

ירושלמי ברכות פ"א הל' ב'

תני בשם רבי מאיר וראיתם אותה אין כתיב כאן אלא וראיתם אותו מגיד שכל המקיים מצות ציצית כאילו מקבל פני שכינה מגיד שהתכלת דומה לים והים דומה לעשבים ועשבים דומין לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד והכסא דומה לספיר דכתיב ואראה והנה על הרקיע אשר על ראש הכרוב כאבן ספיר כמראה דמות כסא.

ילקוט שמעוני תהלים צ'

יראה על עבדיך פעלך והדרך על בניהם... דבר אחר והדרך זה תכלת שבציצית שישאל מתכסין בו שנקראו בנים למקום, ומפני מה

תכלת מכל גוון, חזקיה אמר ואית דאמרי לה בשם רבי מאיר תכלת דומה לעשבים, עשבים דומים לאילנות, אילנות לרקיע, רקיע לנוגה, נוגה לקשת, וקשת לדמות, שנאמר כמראה הקשת

רמב"ם הל' ציצית פ"ב הלכה א

תכלת האמורה בתורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כפתוך שבכחול, וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע, והתכלת האמורה בציצית צריך שתהיה צביעה ידועה שעומדת ביופיה ולא תשתנה וכל שלא נצבע באותה צביעה פסול לציצית אע"פ שהוא כעין הרקיע, כגון שצבעו באסטיס או בשחור או בשאר המשחירין הרי זה פסול לציצית, רחל בת עז צמרה פסול לציצית.

הלכה ב

כיצד צובעין תכלת של ציצית, לוקחין הצמר ושורין אותו בסיד ואחר כך מכבסין אותו עד שיהיה נקי ומרתיחים אותו באהלא וכיצא בו כדרך שהצבעין עושין כדי שיקלוט את העין, ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו ובים המלח הוא מצוי, ונותנין את הדם ליורה ונותנין עמו סממנין כמו הקמוניא וכיוצא בהן כדרך שהצבעין עושין ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית.

הלכה ג

התכלת של ציצית צריכה צביעה לשמה ואם צבעה שלא לשמה פסולה, והיורה שיש בה הצבע אם צבע בה מעט צמר לבדקו אם הוא יפה אם לאו נפסלה היורה כולה, אלא כיצד יעשה לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן ומניח בו צמר שבדק בו ושורף את שבדק שהרי נצבע לבדיקה, ושופך הצבע שבכלי שבדק בו שהרי טעמו ופסלו, וצובע התכלת בשאר הצבע שלא נפגם.

הלכה ד

התכלת אינה נלקחת אלא מן המומחה חוששין שמא נצבעה שלא לשמה, אע"פ שנלקחה מן המומחה אם נבדקה ונודעה שנצבעה באחד משאר צבעונין המשחירים שאינן עומדין פסולה.

הלכה ה

כיצד בודקין אותה עד שיודע אם נצבעה כהלכתה אם לאו, לוקחין תבן וריר של שבלול ומי רגלים שנתחמצו ארבעים יום ושורין התכלת בכולן מעת לעת אם עמדה בעינה ולא כהתה כשרה, ואם כהתה לוקחין בצק של שעורין שמעפשין אותו למוריסי ונותנין את זו התכלת שנשתנית בתוכו ואופה הבצק בתנור ומוציאים התכלת מן הפת ורואין אותה אם כהתה ממה שהיתה פסולה, ואם הוסיף עינה והושחרה יותר ממה שהיתה קודם האפייה כשרה.